

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

Ибраим Мамашевич Орозбаевдин кайрылуусуна байланыштуу «Кыргыз Республикасынын Жазык кодексин, Кыргыз Республикасынын Жоруктар жөнүндө кодексин, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексин, Кыргыз Республикасынын Жазык-аткаруу кодексин, «Мунапыс берүү негиздери жана аны колдонуу тартиби жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамын колдонууга киргизүү тууралуу» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 12-беренесинин конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча өндүрүштүн токтотулушу жөнүндө

АНЫКТАМАСЫ

2020-жылдын 21-сентябры

Бишкек шаары

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы төрагалык кылуучу - К.А. Дуйшеевдин, судьялар – М.Р. Бобукееванын, Л.П. Жумабаевдин, М.Ш. Касымалиевдин, К.Дж. Кыдырбаевдин, Э.Ж. Осмонбаевдин, Ж.И. Саалаевдин, Ж.А. Шаршеналиевдин курамында, катчы Ж.А. Лобанованын катышуусунда, «Кыргыз Республикасынын Жазык кодексин, Кыргыз Республикасынын Жоруктар жөнүндө кодексин, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексин, Кыргыз Республикасынын Жазык-аткаруу кодексин, «Мунапыс берүү негиздери жана аны колдонуу

тартиби жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамын колдонууга киргизүү тууралуу» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 12-беренесин Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2, 3-пункттарына, 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна, 26-беренесинин 6-бөлүгүнө, 40-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө ишти карап чыгып,

Т А П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2019-жылдын 19-сентябрында И.М. Орозбаевдин «Кыргыз Республикасынын Жазык кодексин, Кыргыз Республикасынын Жоруктар жөнүндө кодексин, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексин, Кыргыз Республикасынын Жазык-аткаруу кодексин, «Мунапыс берүү негиздери жана аны колдонуу тартиби жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамын колдонууга киргизүү тууралуу» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 12-беренесин Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2, 3-пункттарына, 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна, 26-беренесинин 6-бөлүгүнө, 40-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык келүүсүн текшерүү жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Өтүнүчтөн келип чыккандай, Бишкек шаарынын Октябрь райондук сотунун өкүмү менен И.М. Орозбаев Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 130-беренесинин 2-бөлүгүнүн 9-пункту менен каралган кылмышты жасоодо күнөөлүү деп табылган жана ага 14 жылга эркиндиктен ажыратуу түрүндөгү жаза дайындалган. Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 47-беренесинин 1-бөлүгүнүн 13-пунктуна ылайык, эгерде адам өмүр бою эркинен ажыратуу түрүндө жаза каралган кылмышты жасагандыгына айыпталып жатса, анын жазык ишин сот арачыларынын катышуусу менен кароо жөнүндө өтүнүч берүүгө укуктуулугун карайт, И.М.

Орозбаев аталган укуктан биринчи эле соттук отурумда пайдаланган. Бирок судья «Кыргыз Республикасынын Жазык кодексин, Кыргыз Республикасынын Жоруктар жөнүндө кодексин, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексин, Кыргыз Республикасынын Жазык-аткаруу кодексин, «Мунапыс берүү негиздери жана аны колдонуу тартиби жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамын колдонууга киргизүү тууралуу» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 12-беренесине ылайык Кыргыз Республикасынын Бишкек шаары жана Ош областы үчүн сот арачылардын катышуусу менен соттор жөнүндө Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 45-главасынын колдонулушу 2020-жылдын 1-январынан тартып күчүнө кирет деп бул өтүнүчтү канааттандыруудан баш тартат.

Арыздануучу Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодекси көрсөтүлгөн Мыйзамга ылайык 45-главасынан тышкары бөлүгүндө 2019-жылдын 1-январынан тартып колдонууга киргизилгенин көрсөтөт.

Ошентип, талашылып жаткан ченемге ылайык көрсөтүлгөн Кодекстин 45-главасынын колдонулушу Бишкек шаары жана Ош областы үчүн 2020-жылдын 1-январынан баштап, Жалал-Абад, Чүй областы жана Ысык-Көл областы үчүн 2021-жылдын 1-январынан баштап, Баткен, Нарын, Талас областтары үчүн 2022-жылдын 1-январынан баштап күчүнө кирет. Мында, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 263-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык райондор аралык соттор биринчи инстанциянын соту катарында, анын ичинде Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 130-беренесинин 2-бөлүгүндө каралган кылмыштар жөнүндө иштерди сот арачыларынын катышуусу менен карайт деп белгилеген.

Кайрылуу субъекти сот арачыларынын катышуусу менен соттор жөнүндө жобонун 2020-жылдын 1-январынан тартып колдонууга киргизилиши, анын мыйзам менен соттуулугу караштырылган сотто ишти каратуу укугунан ажыратып, ар ким мыйзамда каралган учурларда сот арачыларынын катышуусу менен ишти сотто каратууга укуктуу деген

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 26-беренесинин 6-бөлүгүнө карама-каршы келет деп болжойт.

Арыздануучу талашылып жаткан ченем укуктары жана эркиндиктерди соттук коргоо, алардын чектелишинин жол берилбестиги маселелерин жөнгө салуучу Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пункту, 40-беренесинин 1-бөлүгү менен караштырылган укукту да бузат деп эсептейт.

Андан тышкары, И.М. Орозбаевдин пикири боюнча талашылып жаткан ченем мыйзам жана сот алдында бардыгы бирдей деп караган Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүнө карама-каршы келет, анткени кодулоочу мүнөздөгү ченемдерди камтыйт.

Кайрылуу субъектинин көз карашында, сот алдында бардыгы бирдей деген принцип сот тутуму бардыгы үчүн бирдей дегенди билдирет, ар бир адамга жынысына, расасына жана башка жагдайларга карабастан компетенттүү жана бейтарап сот тарабынан калыс жана ачык териштирүүнү камсыз кылат, ишти сот тарабынан чечүү процессинде укуктун ар тармагынын бардык ченемдерин бирдей, тараптардын процесстик теңдигин колдонот.

И.М. Орозбаев жарандардын жашаган жерине карабастан тийиштүү укуктарын жүзөгө ашырууда жарандарды бирдей укуктар менен камсыз кылуу зарылдыгына жана ишти тийиштүү мамлекеттик органдар жана кызмат адамдары тарабынан кароосуна көңүл бурат.

Талашылып жаткан ченемдик жобону Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 264-беренесинин 1-бөлүгү менен жыйындыда, ага ылайык кылмыштын жасалган жери боюнча жазык ишин жана жоруктар жөнүндө ишти каралууга жаткандыгын талдоого алып, арыздануучу Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 45-главасын этаптуу киргизүү менен Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгү менен мыйзам менен сот

алдында кепилденген жарандардын бирдейлиги бузулат деген тыянакка келүүдө.

Кайрылуунун субъекти талашылып жаткан ченем Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгүндө каралган максаттарды айланып өтүү үчүн кабыл алынган, ага ылайык адамдын жана жарандын укуктары жана эркиндиктери Конституция тарабынан улуттук коопсуздук, коомдук тартип, саламаттыкты сактоо жана калктын адеп-ахлагын, башка адамдардын укуктары менен эркиндиктерин коргоо максатында чектелиши мүмкүн деп эсептейт. Мындай чектөөлөр аскердик же башка мамлекеттик кызматтын өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен киргизилиши мүмкүн.

Жогоруда баяндалганды эске алуу менен, арыздануучу талашылып жаткан ченемди Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп таанууну суранат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2019-жылдын 29-октябрындагы аныктамасы менен өтүнүч өндүрүшкө кабыл алынган.

Бирок, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын отурумунда ишти кароого даярдоонун жүрүшүндө иш боюнча өндүрүштү токтотулууга тийиш деп көрсөткөн жагдайлар аныкталган.

Кыргыз Республикасынын Конституциясы жазык жоопкерчилигине тартууда бир катар процесстик кепилдиктерди баса белгилеген жана аларды конституциялык-маанилүү деңгээлге көтөргөн, анын ичинде ар кимдин мыйзамда каралган учурларда сот арачыларынын катышуусу ишти сотто каратуу укугу бар (26-берене).

Бул укук Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна ылайык эч кандай чектелүүгө тийиш эмес ар кимдин соттук коргонуу конституциялык укугунун негизги мазмунуна таасир этпестен, мыйзам чыгаруучунун дискрециялык ыйгарым укуктарынын негизинде берилүүчү сот адилеттигинин максаттарына жетишүү үчүн

кошумча процесстик каражат катары иштей тургандыгын алдын ала айта кетүү керек. Кыргыз Республикасында ар кимдин соттук коргонууга укугу мыйзамдын негизинде түзүлгөн сот органдары тарабынан судьяларды тандоонун, дайындоонун жана аларды шайлоонун өзгөчө тартиби менен, сот өндүрүшүнүн принциптерин жана ар кандай түрдөгү эрежелеринин, тараптардын атаандаштыгы жана теңдигинин негизинде иштин далилдерин баалоого, жагдайларын ар тараптуу жана толук изилденишине талаптардын белгилениши менен, сот чечимдеринин жүйөлөштүрүлгөнү менен, укук ченемдеринин туура колдонулушу жана тараптардын кайрылуусу боюнча ишти жогору турган сотто кайра каратуу менен камсыз кылынат. Ошондуктан учурда сот арачыларынын катышуусу менен ишти каратуу талабын соттун аткарууга мүмкүндүгүнүн жоктугу Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 40-беренесинин 1-бөлүгү менен каралган соттук коргонуу укугунун чектелиши катары бааланышы мүмкүн эмес.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесинин 4-бөлүгүнө, 82-беренесине ылайык мыйзамдарды жана башка ченемдик укуктук актыларды жарыялоо алардын күчүнө кирүүсүнүн милдеттүү шарты. Мыйзам, эгер мыйзамдын өзүндө же аны колдонууга киргизүү тартиби жөнүндө башка мөөнөт каралган болбосо, расмий басма органында расмий түрдө жарыяланган күндөн тартып 10 күн өткөндөн кийин күчүнө кирет. Аны менен, Баш Мыйзам ченемдик укуктук актылардын күчүнө кирүүсүнүн жалпы эрежелерин жана милдеттүү шарттарын белгилеген күндө да, алардын, анын ичинде аны колдонууга киргизүү жөнүндө мыйзамда күчүнө кирүүсүнүн башка мөөнөттөрүн көрсөтүү аркылуу белгиленишине жол берет.

Демек, каралып жаткан укуктун ишке ашырылуусу мамлекеттин каржы мүмкүнчүлүктөрүнөн улам келип чыкканда, ченемдик укуктук актынын кечирээк күчүнө кирүүсү ар кимдин ишти сот тарабынан сот арачыларынын

катышуусу менен кароого конституциялык укугунан баш тартуу же аны кемсинтүү дегенди билдирбейт.

Мыйзам чыгаруучу материалдык-техникалык жана уюштуруучулук мүнөздөгү аргументтердин негизинде «Кыргыз Республикасынын сотторунда сот арачылары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын күчүнө кирүү мөөнөттөрүн белгилөөдө Конституцияда белгиленген ыйгарым укуктар алкагында кызматын аткарып келген.

Андан тышкары, ишти даярдоонун процессинде «Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө («Кыргыз Республикасында сот арачылары жөнүндө», «Кыргыз Республикасынын Жазык кодексин колдонууга киргизүү жөнүндө, Кыргыз Республикасынын Жоруктар жөнүндө кодекси, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодекси, Кыргыз Республикасынын Жазык-аткаруу кодекси, «Мунапыс берүүнүн негиздери жана аны колдонуу тартиби жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы» Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына)» Кыргыз Республикасынын 2019-жылдын 26-декабрындагы № 146 Мыйзамы менен «Кыргыз Республикасынын Жазык кодексин, Кыргыз Республикасынын Жоруктар жөнүндө кодексин, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексин, Кыргыз Республикасынын Жазык-аткаруу кодексин, «Мунапыс берүү негиздери жана аны колдонуу тартиби жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамын колдонууга киргизүү тууралуу» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 12-беренесине кайрылуучу тараптын пикири боюнча кодулоочу мүнөзгө ээ болгон жана талашылып жаткан ченемдик жоболордун жокко чыгарылышына, анын ичинде сот арачыларынын катышуусу менен республиканын региондорунда соттордун күчүнө кирүүсүнүн ар кандай мөөнөттөрүн белгиленишине алып келген өзгөртүүлөр киргизилген. Ошентип, көрсөтүлгөн Мыйзамдын 2-беренесине ылайык сот арачыларынын катышуусу менен соттор жөнүндө Жазык-процесстик кодексин 45-главасынын колдонулушу 2025-жылдын 1-январынан тартып күчүнө кирет.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 41-беренесинин 1-бөлүгүнүн 3-пунктуна ылайык эгерде конституциялуулугу талашылып жаткан акт ишти даярдоо же кароо процессинде жокко чыгарылса же ал күчүн жоготсо, ушул актынын иш аракети менен жеке жана юридикалык жактардын конституциялык укуктары жана эркиндиктери бузулгандан тышкары учурларда иш боюнча өндүрүш токтотулат.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 41-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пунктун, 46, 47, 51-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

А Н Ы К Т А Д Ы:

1. Талашылып жаткан ченемдик укуктук акт жокко чыгарылгандыгына байланыштуу «Кыргыз Республикасынын Жазык кодексин, Кыргыз Республикасынын Жоруктар жөнүндө кодексин, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексин, Кыргыз Республикасынын Жазык-аткаруу кодексин, «Мунапыс берүү негиздери жана аны колдонуу тартиби жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамын колдонууга киргизүү тууралуу» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 12-беренесинин конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча өндүрүш токтотулсун.

2. Ушул аныктама акыркы жана даттанууга жатпайт, кол коюлган учурдан тартып күчүнө кирет.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**